

ДРАГО ЊЕГОВАН

КЊИГА „СУБОТЕ И НЕДЕЉЕ”
МИЛАНА ЛАЗАРЕВИЋА

Поштовани Матичари и поштоваоци Матице српске,

Данас представљамо нове искре и нова сазнања из богате ризнице Рукописног одељења Матице српске. Реч је о рукопису др Милана Лазаревића, међуратног економског дипломате Краљевине Југославије, под специфичним насловом *Субоите и недеље*. Рукопис је за штампу приредила мр Гордана Ђилас, која је у нашој културној јавности стекла леп глас песникиње и ангажованог прегаоца на пољу публикувања важних манускрипата из Библиотеке Матице српске и Матичиног Рукописног одељења, тог, могло би се слободно рећи, једног од најзначајнијих архива наше књижевне, књижевноисторијске и научне баштине.

Милан Лазаревић није тек један од успешних дипломата са књижевним даром. Рођен је 10. новембра 1885, а умро 18. априла 1955. године у Панчеву. Права је студирао у Клузу и стекао звање доктора политичких наука. Било је то у време када је у овом граду медицину студирао Милош, брат Милеве Марић Ајнштајн. Говорио је, поред матерњег српског, немачки, мађарски и француски језик, а знање латинског се подразумева. Током Првог светског рата служио је у Краљевском угарском вараждинском 10. домобранском пуку, да би после присаједињења војвођанских области Краљевини Србији и стварања Краљевине СХС 1918. био примљен, као велики стручњак економске струке, у њена министарства која су била задужена за склапање трговинских уговора са суседним и другим европским земљама. Пензионисан је 1939. године. Добио је бројне ордене у земљи и иностранству. Повремено се оглашавао

у стручној периодици економским темама. Бавио се и хуманитарним радом, са својом браћом.

Међутим, ова, најкраћа могућа биографија Милана Лазаревића не значи много уколико је не укључимо или прикључимо историјату породице Лазаревић, чији је родоначелник у Новом Саду Кузман, рођен 1809. године (преминуо 1882), обућар у Лебарском сокаку. Његов отац је Арсеније Лазаревић, рођен 1762, а преминуо 1810, први који носи ово презиме. Отац Арсенијев је био Теодор, „чизмаџија”, који је умро 1778. године. По предању, ова породица је пореклом из старе Србије, из Пећи, која је, наравно, због историјски неповољних околности, најпре прешла у Херцеговину, у Коњиц, да би се касније преселила у Срем, тј. Сремску Каменицу пре 1733. године. Историјат ове породице, као и оних породица са којима су се орођавали, женили и удавали, и окупљивали, је у ствари историјат развика српске грађанске класе на подручју обећаног и жељкованог Српског Војводства у Хабзбуршком царству. Могуће су паралеле са породицом Милутина Миланковића из Даља, али и са другим породицама.

Један део историјата породице Лазаревић садржан је у књизи Ђорђа Лазаревића *Моја биографија : (фрагменти) : (1849–1872) : (писана) 1907*, коју су приредили Гордана Ђилас и Драго Његован, а коју је године 2013. објавила Градска библиотека у Новом Саду у својој важној едицији „Новосадски манускрипт”. Следећи корак је учињен књигом под насловом *Лазаревићи (Нови Сад – Темишвар – Панчево)*, коју је приредила Гордана Ђилас, а објавило Мало историјско друштво из Новог Сада прошле године. Треба напоменути да је аутобиографија др Ђорђа Лазаревића сачувана у Библиотеци Матице српске, а њене је делове најпре објавио др Димитрије Кириловић 1956. године у *Зборнику Матице српске за друштвене науке* (15, 1956, 19–119), да би комплетан рукопис био публикован 2013. године.

Кума др Ђорђа Лазаревића је била Марија Трандафил, добротворка Матице српске, а друга супруга из породице Форовић, оне чији је брод „Напредак” превезао драгоцености Матице српске из Пеште у Нови Сад 1864. године. Али овај податак није довољан, јер се мора знати да су Форовићи били у сродству са породицом Срећка Михајловића, најстаријег посланика на Благовештенском сабору Карловачке митрополије 1861. године. Ђура Лазаревић оставио је рукопис о Срећку Михајловићу. Овај рукопис је у припреми за штампу.

Из ове породице, од новосадског обућара Кузмана, српско друштво је добило лекаре, економе, адвокате и дипломате, који су се бавили у Будимпешти, Темишвару, Панчеву и Београду. Сачувани

рукописи Кузмана Лазаревића, др Ђорђа Лазаревића, Кузмановог сина, и др Милана Лазаревића, Кузмановог праука, као и манускрипти који се тичу породице Форовић, из које је Миланова мајка, као и манускрипти који се тичу Срећка Михајловића, представљају драгоцене сведочанства о српској прошлости на северним странама српског етничког простора. Ови рукописи сведоче о вредностима на којима се успон породице заснивао: породичним, националним и хуманистичким. У рукописима нису избегнуте секвенце о заблудама, краткотрајним лутањима или недоумицама које су опседале сваку генерацију Лазаревића, као ни најближе окружење.

Чињенице о лекарском или адвокатском позиву појединих генерација Лазаревића прожете су дивним пасажима о ангажованости на грандиозном подухвату Светозара Милетића да се Срби охрабре после укинућа Војводства Србије на јужноугарском подручју 1860. године, да не клону духом, да се модернизују, политички организују, културно уздигну – у чему је пресељење Матице српске у Нови Сад 1864. представљало камен темељац једног новог почетка борбе за национална права. То је било тим важније јер је после аустро-угарског тзв. поравнања 1867. године свим националностима Угарске, осим Мађарима – којих је било нешто више од трећине становника – било много теже него раније, а Србима посебно, јер су били верски, с традицијом Карловачке митрополије, војнички, са великим учешћем у војништву Војне границе, и културно, са својом Матицом српском, политички, са својом Омладином српском и потом Српском слободоумном странком, медијски, са својим политичким листовима и календарима, понајбоље организовани и тиме најизложенији државно организованој репресији.

У књизи коју представљамо др Милан Лазаревић не пише о ономе што је главно у његовом занимању, тј. о ономе што он ради од понедељка до петка, већ о ономе што он ради и чиме се бави, о чему размишља, шта посећује, гледа, о чему разговара, куда иде, с ким иде, чега се сећа, шта га инспирише, одушевљава, ражалошћује, чему придаје значај – у *дане одмора, субојом и недељом*, односно *субојама и недељама*, јер су суботе и недеље, у двадесетак година његовог дипломатског статуса, са специјално изабраним годинама, месецима и данима, у *овој књизи описане, љрејричани сусрећи са важним личностима*, описани предели, знаменитости и специфичности у више градова Европе (Риму, Берлину, Паризу, Прагу итд.), а посебно они који имају одређену историјску дубину, или општи културни значај, као и стране или домаће личности из света политике и дипломатије.

Др Милан Лазаревић је оставио занимљив, читљив, стилски лепо обликован рукопис, у коме је демонстрирао своје врхунско

и широко образовање, познавање европске културе и уметности, карактерологије европских народа, градова и знаменитих личности са којима се сусретао, црпећи из тих сазнања објективно-субјективну дескрипцију која се показује не само као тачна и подстицајна за даља прецизирања већ и као предвиђајућа, опомињућа и ургентно-актуелна у свом времену.

Ако смо у Милану Ракићу, Јовану Дучићу, Иви Андрићу, Марку Ристићу, Михаилу Гавриловићу итд, као књижевницима, имали дипломатску аристократију по духу и образовању, како доказује Бранко Лазаревић у својој књизи *Дипломатски сјиси*, за разлику од дипломата старих европских држава са дугом традицијом аристократије, можда можемо на основу овог објављеног рукописа рећи да се том низу српских и у међуратном периоду нужно југословенских дипломата придружује и др Милан Лазаревић.

Хвала Гордани Ђилас на њеном скрупулозном приређивању ове књиге, а Рукописном одељењу и Матици српској на још једном издавачком подухвату.*

* Реч на промоцији књиге Милана Лазаревића *Субоје и недеље*, коју је приредила Гордана Ђилас, а објавила Матица српска 2018, у Матици српској, 20. јуна 2019. године.